

افشای اسناد در داوری بین‌المللی

سامان محمدیان*
فاطمه زین‌الدینی**

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۲۱

چکیده

اسناد جزء لاینفک فرایند داوری محسوب می‌شوند و نقش مهمی در تبیین ادعاها و دفاعیات طرفین دارند. در داوری بین‌المللی، دستورات رویه‌ای براساس نیازها و صلاح‌دید داور یا هیئت داوری صادر می‌شود که از جمله آنها، دستور ارائه اسناد است. این حوزه از داوری، تحت تأثیر تفاوت‌های اساسی میان دو نظام حقوقی حقوق عرفی و حقوق مدون قرار دارد. در نظام حقوق عرفی، افشای اسناد گسترده‌تر بوده و بر مبنای اصل شفافیت و کشف حقیقت طراحی شده است؛ درحالی‌که در نظام‌های حقوق مدون، افشای اسناد به شکل محدودتری انجام می‌شود و عمدتاً بر اسنادی تأکید می‌شود که طرفین از ابتدا در اختیار دارند. از آنجاکه در داوری بین‌المللی، طرفین معمولاً از نظام‌های حقوقی متفاوتی برخوردارند، انتظارات متفاوتی نیز درخصوص افشای اسناد خواهند داشت. از این رو، انتخاب یک رویکرد متعادل و منصفانه درخصوص افشای اسناد، نقشی کلیدی در تضمین کارآمدی و اعتبار فرایند داوری ایفا می‌کند. در این راستا، رعایت اصول عدالت و انصاف در کنار حفظ عناصر کلیدی همچون کارایی، سرعت و مقرون به صرفه بودن امری ضروری است. تعیین دامنه افشای اسناد باید براساس معیارهای روشنی همچون مشخص بودن، اهمیت، تناسب، مرتبط بودن و دسترسی به اسناد صورت گیرد. صدور دستور ارائه اسناد بدون در نظر گرفتن این معیارها، ممکن است منجر به افزایش هزینه‌ها، اتلاف زمان و در نهایت ناکارآمدی فرایند داوری شود. حجم بالای اسناد موجب سردرگمی و نارضایتی طرفین خواهد شد و می‌تواند اصول اساسی را نیز تحت الشعاع قرار دهد.

کلید واژگان:

افشای اسناد، درخواست ارائه اسناد، داوری بین‌المللی، کارایی، بار سنگین.

* دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

** استادیار، دانشکده حکمرانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

zeynodini@ut.ac.ir

Copyright: ©2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

داوری بین‌المللی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین روش‌های حل‌وفصل اختلافات تجاری و سرمایه‌گذاری، نیازمند رعایت اصول شفافیت و انصاف در روند رسیدگی است. باتوجه‌به روند روبه رشد مراجعه به داوری، مسائل مربوط به آن نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که مبحث تولید اسناد نیز از آن مستثنا نیست. مکانیسم کشف حقیقت به‌عنوان رکن بنیادین فرایند داوری محسوب می‌شود که تحقق آن مستلزم ارزیابی نظام‌مند مدارک و شواهد ارائه‌شده است. در این چارچوب، گردآوری و عرضه ادله از ارکان محوری نظام داوری به شمار می‌آید. برای نمونه، در نظام حقوقی انگلستان، یکی از محرک‌های اصلی توسعه نهاد داوری، تمایل فزاینده اصحاب دعوا به برخورداری از آزادی عمل بیشتر در فرایند ارائه و اخذ دلایل بوده است.^۱

از مهم‌ترین و اساسی‌ترین اجزای هر داوری می‌توان به شواهدی اشاره کرد که در اختیار دیوان موجود است تا امکان تصمیم‌گیری درمورد مسائل مطروحه را فراهم آورد. ردفین و هانتز در کتاب *قانون و رویه تجاری بین‌المللی* در آغاز بحث اسناد بیان کرده‌اند: «در داوری‌های تجاری بین‌المللی، بهترین دلایلی که درخصوص موضوع متنازع ارائه می‌شود، غالباً و همواره اسنادی‌اند که در زمان اختلاف ایجاد شده‌اند.»^۲ یکی از چالش‌های اساسی در این فرایند، تولید اسناد و ارائه مدارک مرتبط با دعواست. طرفین اختلاف معمولاً برای اثبات ادعاهای خود نیازمند اسنادی‌اند که ممکن است در اختیار طرف مقابل باشد. ازسوی دیگر، طرفین نیز ممکن است به دلایل مختلف از ارائه برخی اسناد خودداری کنند. این موضوع باعث شده است که مسئله تولید اسناد در داوری بین‌المللی به یکی از مباحث پیچیده و بحث‌برانگیز در این حوزه تبدیل شود.

در فرایند داوری، درخواست تولید اسناد معمولاً براساس اصولی چون ارتباط و اهمیت مدارک، تعادل میان هزینه و فایده تولید اسناد، میزان تلاش لازم برای یافتن اسناد و رعایت انصاف و برابری بین طرفین تنظیم می‌شود. این پرسش‌ها همواره در داوری‌های بین‌المللی مطرح‌اند: دامنه جست‌وجو برای یافتن اسناد تا چه حد باید باشد؟ تا چه میزان باید برای تولید اسناد تلاش کرد؟

۱. بابایی، عطیه، «ارزش اثباتی ادله دعوا در قانون حاکم بر داوری تجاری بین‌المللی»، *فقه و مبانی حقوق اسلامی*، ش. ۳، ۱۳۹۵، ص. ۱۲.

۲. آزاده یونسیان، «ادله اثبات دعوی در داوری‌های تجاری بین‌المللی»، *نشریه حقوق و فقه*، شماره ۱۴ (۱۴۰۰)، ص. ۳۱.

هزینه تولید اسناد تا چه حد قابل توجیه است؟ و کارایی و سرعت در داوری تا چه میزان می‌تواند تحت تأثیر ارائه اسناد قرار بگیرد؟ اختیار داوران در این دستورها از کجا نشئت می‌گیرد؟ یکی از چالش‌های اصلی، تعیین دامنه جست‌وجو برای یافتن اسناد است. در نظام‌های حقوقی مختلف، تفسیرهای متفاوتی از این موضوع ارائه شده است. در رویه حقوقی عرفی،^۱ روش کشف اسناد^۲ نسبتاً گسترده است و طرفین می‌توانند طیف وسیعی از مدارک را مطالبه کنند. در مقابل، در نظام حقوقی مدون،^۳ این رویه محدودتر است و تنها اسنادی که به‌طور خاص به دعوا مربوطاند، باید ارائه شوند. در داوری بین‌المللی، دیوان داوری معمولاً تلاش می‌کند تا تعادلی میان این دو رویکرد برقرار کند و تنها اسنادی را که به‌طور مستقیم در سرنوشت پرونده تأثیرگذارند، مطالبه نماید.

تولید اسناد به یک مرحله استاندارد در داوری بین‌المللی تبدیل شده است؛ اما اسناد درخواست‌شده و ارائه‌شده اغلب حجیم‌اند. از این‌رو، تولید اسناد به‌عنوان فرایندی زمان‌بر، پرهزینه و دشوار تلقی می‌شود. تولید اسناد یکی از بحث‌برانگیزترین مسائل آیین دادرسی در داوری بین‌المللی است و در واقع نقطه اوج تقابل حقوق عرفی و حقوق نوشته (مدون) محسوب می‌شود. شیوه جمع‌آوری و ارائه ادله در این دو نظام حقوقی تفاوت‌های چشمگیری دارد.

مسئله بعدی حدود تلاش لازم برای یافتن اسناد است. آیا طرفین موظف‌اند هر مدرک ممکن را، صرف‌نظر از دشواری دستیابی به آن، ارائه دهند؟ در برخی موارد، دسترسی به اسناد خاص ممکن است مستلزم بررسی حجم زیادی از داده‌ها باشد یا به منابع مالی و زمانی قابل توجهی نیاز داشته باشد. در چنین شرایطی، داوران باید میزان تلاش معقول برای یافتن اسناد را مشخص کنند تا مانع از تحمیل هزینه‌های نامعقول بر یکی از طرفین شوند.

اجرای روند قانونی^۴ و منصفانه باعث می‌شود که تصمیمات دیوان در رد یا قبول درخواست‌های تولید اسناد، به ادعای نقض حق دادرسی منصفانه و ابطال رأی منجر شود. رویه‌های شفافیت‌ساز مانند الزام به بیان دلایل رد درخواست‌ها در جدول ردیف‌ن، از مکانیزم‌های مهم نظارتی در این حوزه محسوب می‌شوند. در مجموع، تولید اسناد در داوری بین‌المللی نیازمند

1. Common law

2. Discovery

3. Civil law

4. Due process

توازی ظریف میان کارایی، هزینه و انصاف است. رسیدگی اصولی و منصفانه توسط مرجع رسیدگی‌کننده مستلزم رعایت اصول دادرسی است.^۱

در نهایت، رفتار عادلانه و منصفانه دیوان داوری در صدور دستور ارائه اسناد باید به‌گونه‌ای باشد که از هرگونه سوگیری، عدم تقارن در ارائه اسناد و فشار نامناسب بر یکی از طرفین جلوگیری کند. داوران باید با در نظر گرفتن اصل برابری طرفین و حفظ تعادل میان حقوق آنها تصمیم‌گیری کنند.

در این مقاله، تلاش خواهد شد که ضمن بررسی اصول و قواعد حاکم بر تولید اسناد در داوری بین‌المللی، به پرسش‌های اساسی مطرح‌شده در این زمینه پاسخ داده شود. همچنین رویه‌های داوری بین‌المللی، قوانین و استانداردهای موجود و چالش‌های عملی مرتبط با این موضوع مورد تحلیل قرار خواهند گرفت. هدف نهایی این است که نشان داده شود چگونه می‌توان تعادلی میان نیاز به کشف حقیقت، حفاظت از منافع مشروع طرفین و تضمین کارآمدی داوری بین‌المللی برقرار کرد.

به همین ترتیب در گفتارهای پی‌درپی رویکردهای متفاوت در نظام‌های حقوقی حقوق عرفی، مدون و رویکرد داوری بین‌المللی بررسی خواهند شد و بعد از آن به بررسی بار سنگین ارائه اسناد و شاخصه‌هایی که برای دامنه ارائه اسناد پیشنهادو تبعیت شده‌اند و در گفتار آخر به تعادل در کارایی و هزینه و زمان پرداخته خواهد شد.

۱. رویکرد افشای اسناد در نظام حقوقی عرفی، مدون و داوری بین‌المللی

مراحل داوری به‌صورت منظم با دستورهای همراه است که در آن دیوان داوری روند رسیدگی را تنظیم می‌کند^۲ و گستره موضوعاتی که در دستورهای رویه‌ای قرار می‌گیرند مشمول ارائه اسناد نیز می‌گردد.^۳

۱. مافی، همایون، و شمسی، جواد. «دعوی متقابل در داوری داخلی و داوری تجاری بین‌المللی». دیدگاه‌های حقوق قضایی، دوره ۲۵ شماره ۹۲، (۱۳۹۹). ص ۲۷۳

2. Procedural Decisions in ICC Arbitration – 2014 Supplement, ICC International Court of Arbitration Bulletin, Vol. 25, Supplement, France: ICC, 2015.p1

3. Ibid,p2

افشای اسناد ابزاری رویه‌ای است که به یک طرف یا دیوان داوری اجازه می‌دهد تا درخواست و دستور ارائه اسنادی را که در اختیار طرف مقابل است، صادر کند و از این طریق شواهد بیشتری برای اثبات دعوای خود به دست آورد.^۱

درخصوص افشای اسناد، دو دیدگاه متقابل وجود دارد: براساس دیدگاه نخست، تنها اسنادی که از پیش وجود دارند می‌توانند موضوع درخواست ارائه اسناد قرار گیرند. این دیدگاه با هدف ارائه اسناد سازگار است، چراکه هدف از ارائه اسناد، امکان اثبات دعوا برای یک طرف است، نه ایجاد و ساختن دعوا.^۲

در مقابل، دیدگاه دوم بر این باور است که محدود کردن افشای اسناد به اسناد موجود، به‌نحوی که فرد نتواند ملزم به تولید اسناد جدید شود، نادرست است. در این دیدگاه، اطلاعات معمولاً از طریق استعلامات قابل دریافت است که ماهیتی متفاوت از درخواست ارائه اسناد دارند.^۳ در تعریفی که از سند از دکتر کاتوزیان نقل شده است این‌طور می‌توان برداشت کرد: «سند به هر مدرک معتبر و قابل استنادی اطلاق می‌شود که توانایی اثبات ادعاها یا دفاعیات طرفین دعوا را دارا باشد. به عبارت دیگر، سند نوشته‌ای است که واجد شرایط لازم برای ایجاد اعتبار و اقناع مراجع قضایی یا داوری بوده و می‌تواند به‌عنوان دلیل معتبر در فرایند رسیدگی مورد استفاده قرار گیرد».^۴ در تعریفی دیگر از یک واژه‌نامه انگلیسی‌زبان، سند به‌عنوان «چیزی ملموس که روی آن کلمات، نمادها یا نشانه‌هایی ثبت شده باشد» تعریف شده است.^۵ همچنین ادله مستند به این صورت تعریف شده است: «ادله‌ای که از طریق یک نوشته یا سند دیگر ارائه می‌شود و پیش از پذیرش در دادگاه، باید اصالت آن تأیید شود».^۶

1. Touzet, Justine. «Document Production». Jusmundi, Available at: <https://jusmundi.com/en/document/publication/en-document-production> (last visited 2025/05/05)

2. *Ibid.*

3. Born, Gary, **International Commercial Arbitration**, Third Edition, The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2020. P. 3723.

۴. آزاده یونسین، پیشین، ص ۱۴.

5. Garner, Bryan, **Black's Law Dictionary**, 9th Edition, United States of America: West Group, 2009. p555

6. *Ibid.*, p637

ادله مستند شامل این موارد است: «ایمیل یا فاکسی که مورد تبادل طرفین قرار گرفته است، اسناد قراردادی و پروتکل‌ها، مکالمات تلفنی یا ضبط مباحث، اسناد مالی، صورت جلسات و سوابق حساب‌ها، بارنامه و...».^۱

خالی از لطف نیست که بدانیم در رویه قضایی داخلی کشف دلیل به‌ندرت اعمال می‌شود و غالباً با اهدافی چون اطلاع دادرسی از آن بهره می‌برند.^۲

۱.۱. رویکرد نظام حقوقی عرفی و مدون

در بسیاری از کشورهای حقوق عرفی، معمولاً در دعاوی قضایی در دادگاه‌های ملی، یک رویه خودکار «کشف اسناد» وجود دارد که به‌طور کلی به معنای افشای وجود تمام اسناد مرتبط، اعم از اینکه مفید یا مضر باشند، شامل یادداشت‌ها و گزارش‌های داخلی است. این رویه در داوری تجاری بین‌المللی معمولاً وجود ندارد. در واقع، بهتر است از واژه «کشف» خودداری کرد؛ زیرا این واژه معنای مبهمی دارد. برای وکیل اهل حقوق مدون، این واژه هیچ معنایی ندارد؛ از نظر وکیل آمریکایی، این واژه شامل تولید اسناد و بازجویی از شاهدان و کارشناسان احتمالی و همچنین بازرسی از موضوع اختلاف است؛ برای وکیل انگلیسی، این واژه فقط به تولید اسناد اشاره دارد.^۳

در کشورهای حقوق مدون، قاضی با کمک طرفین به بررسی حقایق می‌پردازد. در این نظام، طرفین فقط اسنادی را ارائه می‌دهند که به نفعشان است و الزام قانونی برای ارائه اسنادی که ممکن است پرونده آن‌ها را تضعیف کند، وجود ندارد. علاوه بر این، فرایند گسترده تولید اسناد می‌تواند بسیار پرهزینه و زمان‌بر باشد. به همین دلیل، بسیاری از حقوق‌دانان در نظام حقوق مدون بر این باورند که کشف اسناد باعث طولانی شدن دادرسی و افزایش هزینه‌ها می‌شود، درحالی‌که اغلب تأثیر چندانی بر نتیجه نهایی پرونده ندارد. همچنین نمی‌توان ادعا کرد که نظام حقوق عرفی یا نظام حقوق مدون عدالت بهتری ارائه می‌کنند. همچنین هیچ‌یک از این نظام‌ها

۱. عطیه بابایی، پیشین، ص ۲۰

۲. منصوریان، ناصرعلی، «سازوکار «کشف دلیل» در حقوق تطبیقی و حقوق بین‌الملل»، فصلنامه علمی تخصصی دانشنامه حقوقی، دوره ۳، شماره ۸، ۱۳۹۹، ص ۲۰۷

3. Redfern, Alan and Hunter, Martin, **Law and Practice of International Commercial Arbitration**, 4th Edition, London: Sweet & Maxwell. (2004), p299

نیازی به تغییر برای برقراری عدالت ندارند. کاربران هر دو سیستم عموماً از فرایندهای قضایی در کشورهای خود راضی‌اند.^۱

در ادبیات حقوقی انتقادات زیادی نسبت به کشف اسناد بیش‌ازحد مطرح شده است؛ اما تعداد کمی منکر نقش ارزشمند کشف مؤثر در دستیابی به عدالت می‌شوند. نقل‌قول‌های زیر ممکن است به درک بهتر این موضوع کمک کند: کشف اسناد یکی از ویژگی‌های اساسی سیستم دادرسی ترافیکی انگلیس است. اگر به‌درستی استفاده شود، ابزاری قدرتمند برای اجرای عدالت خواهد بود. در مواردی که تمام اطلاعات مربوط به یک واقعه یا حقیقت خاص در اختیار یک طرف قرار دارد، کشف اسناد ممکن است تنها راه کشف حقیقت باشد. ازسوی دیگر، اگر این روش بدون تمایز مورد استفاده قرار گیرد، می‌تواند مشکلات عملی جدی ایجاد کند. در پرونده‌های پیچیده، یک دستور کامل برای کشف اسناد ممکن است طرفین را ملزم به فهرست کردن و ارائه حجم عظیمی از اسناد کند که فقط بخش کوچکی از آنها برای هر دو طرف مفید یا دارای ارزش خواهد بود.

علاوه‌بر این، صدور دستور کشف اسناد بر این فرض استوار است که هر دو طرف به‌طور کامل به دستور عمل خواهند کرد. اگر این فرض نادرست باشد و یکی از طرفین به‌طور کامل همکاری کند، درحالی‌که طرف دیگر این کار را نکند، طرف متعهد به افشای کامل ممکن است در موقعیت نامطلوبی قرار گیرد. بسیاری از اتباع خارجی با ناباوری به سیستمی نگاه می‌کنند که آنها را ملزم به ارائه اسنادی می‌کند که درون سازمان خودشان ردوبدل شده و هرگز برای انتشار عمومی در نظر گرفته نشده است. در انتها مشاهده می‌شود که این تفاوت‌ها در نظر دیوان داوری ایکسید^۲ نیز این‌گونه بیان می‌شود: «دیوان داوری اذعان دارد که ارائه اسناد در داوری بین‌المللی رایج است، اما در قزاقستان با نظام حقوقی مدون، این فرایند ارائه اسناد به‌مراتب کمتر از نظام حقوقی عرفی مورد استفاده قرار می‌گیرد».^۳

1. Baysal, Pelin & Çevik, Bilge Kağan. Document Production in International Arbitration: The Good or the Evil?, Kluwer Arbitration Blog Available at: <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/12/09/document-production-in-international-arbitration-the-good-or-the-evil/> (last visited 2025/5/5)

2. ICSID

3. *caratube International Oil Company LLP v. Republic of Kazakhstan (I)*, ICSID Case No. ARB/08/12, Procedural Order No. 2 Regarding Document Production, 1.3

۱.۲. رویکرد داوری بین‌المللی

نخستین بار در سال ۱۹۸۳ مجموعه‌ای از قواعد برای تنظیم نحوه ارائه ادله در داوری تجاری بین‌المللی تدوین شده است. اگرچه این قواعد برای ایجاد یک کد کامل به‌منظور اداره داوری طراحی نشده بودند و صرفاً به ارائه ادله مربوط می‌شدند، کمتر از حد انتظار موفق بودند. از آن زمان، این قواعد توسط حقوق‌دانانی از حوزه‌های قضایی مختلف به‌طور کامل بازنویسی شده‌اند.^۱ اکثر اساس‌نامه‌ها و قواعد آیین دادرسی به دادگاه‌ها و دیوان‌های بین‌المللی اختیار تدوین قواعد دادرسی را اعطا می‌کنند و مقرراتی برای جمع‌آوری ادله تعیین می‌کنند؛ ازجمله اعطای اختیار به دادگاه یا دیوان برای درخواست ارائه اسناد، شهادت شهود یا سایر مدارک و کسب نظر کارشناسی.^۲

بیشتر قوانین ملی داوری فقط شامل مقررات محدودی درمورد اختیار دیوان داوری بین‌المللی در صدور دستور افشای اسناد می‌شوند. بااین‌حال، تقریباً همه نظام‌های حقوقی بر استقلال طرفین در توافق بر سر وجود، دامنه و زمان‌بندی افشای اسناد درخصوص طرفین داوری، در چارچوب روند داوری، اذعان دارند؛ هرچند که این امر معمولاً به‌عنوان بخشی از اختیار شکلی کلی‌تر طرفین در نظر گرفته می‌شود. علاوه بر این، بسیاری از نظام‌های حقوقی قدرت ضمنی یا ذاتی دیوان‌های داوری بین‌المللی را برای دستور به افشای اسناد توسط طرفین داوری (در صورتی که توافقی مخالف آن وجود نداشته باشد) به رسمیت می‌شناسند. این اختیار نیز معمولاً به‌عنوان بخشی از صلاحیت گسترده‌تر دیوان در اداره فرایند داوری و اخذ ادله تلقی می‌شود.^۳

در داوری تجاری بین‌المللی، هیچ‌گونه رویه خودکاری برای کشف اسناد وجود ندارد. رویه معمول این است که تولید اسناد تا حد ممکن محدود به اسنادی باشد که به‌طور مستقیم به مسائل مورد اختلاف مرتبطاند و برای حل‌وفصل صحیح آن مسائل ضرورت دارند. هیچ‌گونه سنت یا رویه‌ای برای تولید انبوه اسناد وجود ندارد. علاوه بر این، بیشتر هیئت‌های داوری اصل «تناسب» را به کار می‌برند؛ به این معنا که آنها دامنه (و پیرو آن هزینه) تولید اسناد را به حد

1. [Redfern Alan](#) and Hunter Martin, *Cit*, p73

2. Chester Brown, "Procedure in Investment Treaty Arbitration and the Relevance of Comparative Public Law", Schill, Stephan, **International Investment Law and Comparative Public Law**, United States: Oxford University Press, (2010), p663

3. Gary Born, *Cit*. P3682

معقولی محدود می‌کنند که در زمینه مبلغ مورد اختلاف و اهمیت نسبی مسائل مربوط به تولید اسناد درخواست‌شده منطقی باشد.^۱ کشف اسناد گسترده در داوری امری غیرمعمول بود؛ اما این فرایند به هر دو طرف فرصت کامل و عادلانه‌ای برای ارائه حقایق داد، از بروز شگفتی در جلسه استماع جلوگیری کرد و روند جلسه را به میزان قابل توجهی تسریع بخشید. امکان استفاده از کشف اسناد برای این تصور که فرایند داوری به نتیجه‌ای عادلانه منتهی خواهد شد، ضروری بود. در واقع، کشف اسناد شرط اساسی^۲ خود داوری بود؛ زیرا پرونده شامل اتهامات توطئه و نقض عمدی بود که اثبات آنها بدون دسترسی به اسناد طرف مقابل تقریباً غیرممکن می‌بود.^۳ دستور افشا در داوری بین‌المللی معمولاً دامنه‌ای محدودتر از دستور افشا در دادگاه‌های داخلی حقوق عرفی برای اهداف دادرسی قضایی دارد. در این خصوص، گزارش داوری ساخت‌وساز اتاق بازرگانی بین‌المللی^۴ تأکید می‌کند: «امروزه تعداد کمی از افراد همچنان طرفدار افشای گسترده و بی‌قیدوشرط اسناد از طریق فرایند کشف ادله در حقوق عرفی هستند... در هر صورت، چنین فرایندی که در محاکم داخلی اجرا می‌شود، تنها در صورتی می‌تواند در داوری بین‌المللی اعمال شود که توجیه‌پذیر باشد. در غیر این صورت، جایی در داوری‌های اتاق بازرگانی بین‌المللی ندارد».^۵

گاهی استدلال می‌شود که وضعیت در داوری‌های بین‌المللی که در ایالات متحده برگزار می‌شود متفاوت است و طرفین حق دارند تولید اسناد به صورت گسترده‌ای داشته باشند. درست است که قانون داوری فدرال و تعدادی از قوانین داوری ایالتی به هیئت‌های داوری اختیارات گسترده‌ای برای درخواست تولید اسناد و همچنین شهادت شاهدان احتمالی در قالب بازجویی می‌دهند. با این حال، این یک اشتباه است که داوری‌های برگزار شده در ایالات متحده مشمول رویه‌های خودکار و گسترده کشف اسناد در دعاوی قضایی آن کشورند. واقعیت این است که در ایالات متحده به طور معمول هیچ‌گونه حقی برای کشف اسناد در داوری‌های بین‌المللی وجود ندارد و اگر طرفین توافقی نداشته باشند، میزان کشف اسناد مجاز به طور کامل در اختیار هیئت

1. Redfern Alan and Hunter Martin, *Cit*, p299

2. Sine Qua Non

3. E. D. D. Tavender, *Cit*, p521-522

4. ICC

5. Jenkins, Jane, **International Construction Arbitration Law**, Second Revised Edition, The Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, (2013), p183

داوری است. دادگاه‌های ملی دخالتی در گسترش حق کشف اسناد که توسط هیئت داوری دستور داده شده است، نخواهند داشت.^۱ چالش در داوری بین‌المللی این است که انتظارات هر دو طرف را برآورده کند: «افشای اسناد ضروری برای نتیجه پرونده، اما با هزینه‌های متعادل». هیچ استاندارد یکسان و همگانی برای تولید اسناد در داوری بین‌المللی وجود ندارد. میزان و نوع اسنادی که باید در یک پرونده پیچیده ساختمانی ارائه شوند، ممکن است کاملاً متفاوت از پرونده‌ای باشد که هدف آن تفسیر یک واژه در یک قرارداد تجاری است.^۲ یکی از روش‌های کاهش تفاوت بین نظام حقوقی عرفی و مدون در ارائه اسناد این است که دیوان داوری دسته‌های مدارک را به صورت ترتیب زمانی بررسی کند و سپس برای هر مدرکی که به نظر می‌رسد «قطعه‌ای گمشده از پازل» باشد، دستور ارائه صادر کند، اما لزومی ندارد که دستور ارائه اسنادی که به نظر نمی‌رسد در حل اختلاف تأثیر گذار باشند، صادر شود.^۳

۲. بار سنگین افشای اسناد

یکی از معایب اصلی افشای اسناد این است که باعث افزایش قابل توجه هزینه‌های حل و فصل اختلافات می‌شود. این مشکل در دهه گذشته با گسترش مستندات الکترونیکی تشدید شده است؛ زیرا حجم اسناد به صورت تصاعدی افزایش یافته و در میان دستگاه‌ها و سرویس‌های مختلف پراکنده شده است. تولید اسناد همچنین به عنوان یک فرایند زمان‌بر تلقی می‌شود. مرحله افشای اسناد تأثیر قابل توجهی بر تقویم دادرسی دارد و معمولاً باعث طولانی شدن فرایند رسیدگی می‌شود. براساس تجربه، معمولاً دو تا چهار ماه به تولید اسناد اختصاص داده می‌شود و

1. Redfern Alan and Hunter Martin, *Cit*, p299-300

2. Baysal, Pelin & Çevik, Bilge Kağan. « Document Production in International Arbitration: The Good or the Evil? », Kluwer Arbitration Blog Available at: <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/12/09/document-production-in-international-arbitration-the-good-or-the-evil/> (last visited 2025/5/5)

3. Julian D.M.Lew, " DOCUMENT DISCLOSURE, EVIDENTIARY VALUE OF DOCUMENTS AND BURDEN OF EVIDENCE", Giovannini, Teresa and Mourre, Alexis, **Written Evidence and Discovery in International Arbitration: New Issues and Tendencies**, France: Wolters Kluwer Law & Business, 2009. p 23

در بسیاری از موارد، طرفین یا توافق می‌کنند که این مدت تمدید شود یا درخواست تمدید ارائه می‌دهند تا بتوانند به تعهدات افشای اسناد خود عمل کنند.^۱

همان‌طور که رتو مارگیتولا معتقد است: «افشای اسناد اغلب به‌عنوان زمینه‌ای مساعد برای تاکتیک‌های دعوایی و سوءاستفاده‌های آیینی تلقی می‌شود، از جمله به تأخیر انداختن دادرسی از طریق طرح تعداد زیادی درخواست، غرق کردن طرف مقابل در حجم بالایی از اسناد نامرتبط یا به‌سادگی ناپدید کردن یک سند».^۲ جالب توجه است که گری بورن در کتابش دامنه افشا را محدود به چهار شاخصه مهم می‌داند: «مشخص بودن»، «ارتباط»، «اهمیت» و «تناسب».^۳ در پرونده پی آل هلدین علیه لهستان^۴ در نهاد داوری ایکسید در مورد اصل تناسب، دیوان داوری اعلام کرد که «اصل تناسب» در حوزه‌های قضایی مختلف تقریباً به‌طور مشابهی تفسیر می‌شود.^۵ همچنین معیارهایی را که باید برای رعایت این اصل برآورده شوند، مشخص کرد:

۱. اقدام باید ذاتاً مناسب برای تحقق یک هدف عمومی مشروع باشد؛

۲. برای دستیابی به آن هدف ضروری باشد، به این معنا که هیچ اقدام کم‌بارتر و جایگزینی وجود نداشته باشد؛

۳. مفرط نباشد، به این معنا که مزایای آن بر معایب آن برتری داشته باشند.^۶

مفهوم معقولیت ارتباط نزدیکی با تناسب دارد. اگرچه معقولیت ساختارمندتر از تناسب به نظر نمی‌رسد، هر دو مفهوم دارای هم‌پوشانی قابل توجهی‌اند؛ زیرا مستلزم ایجاد توازن منصفانه بین منافع مختلف، ارتباط منطقی بین وسایل و اهداف و منع تصمیمات غیرضروری سرکوب‌گرانه‌اند. به‌طور مشابه، مفهوم معقولیت را می‌توان در بسیاری از موارد حقوق بین‌الملل یافت، جایی که به‌عنوان ابزاری برای ایجاد انعطاف‌پذیری و مشروعیت عمل می‌کند؛ زیرا می‌تواند تناقض‌های موجود در سیستم حقوقی بین‌المللی را تعدیل و متعادل سازد. معنای لغوی این مفهوم نیز نشان

1. Vallejo, Damián & Romay, Esther. "Perspectives on Document Disclosure", *Global Arbitration Review*, Available at: <https://globalarbitrationreview.com/guide/the-guide-evidence-in-international-arbitration/2nd-edition/article/perspectives-document-disclosure> (last visited 2025.05.05).

2. *Ibid*

3. Gary Born, *Cit*, P3713

4. *PL Holdings v Poland*

5. *PL Holdings S.a.r.l. v. Poland*, SCC Case No. V 2014/163, Partial Award, 28 June 2017, 355

6. *Ibid*, p355 . Emphases added

می‌دهد معقولیت بر یک گفتمان توجیهی تأکید دارد که در آن دلایلی ارائه می‌شوند که می‌توانند به‌طور متقاعدکننده‌ای ارتباط بین اقدام موردنظر و هدف مشروع دنبال‌شده را اثبات کنند.^۱ در نهایت دیوان‌های داوری ارتباطی بین رفتار عادلانه و منصفانه و مفاهیم معقولیت و تناسب برقرار کرده‌اند.^۲ در پرونده گلوبال دیسکاوری علیه اسلواکی^۳ دیوان داوری استانداردهای زیر را برای تصمیم‌گیری درباره درخواست‌های ارائه اسناد اعمال خواهد کرد:

۱. مشخص بودن: درخواست باید هر سند یا دسته‌بندی اسناد را با دقت و وضوح مشخص کند.
۲. ارتباط موضوعی: درخواست باید ارتباط هر سند یا دسته‌بندی اسناد را برای اثبات ادعاهای مطرح‌شده در لوایح اثبات کند. در این دستور، اصطلاح «ارتباط» شامل هم ارتباط با اختلاف و هم اهمیت آن برای نتیجه دعوا می‌شود. در این مرحله، دیوان فقط می‌تواند ارتباط ظاهری^۴ اسناد درخواستی را ارزیابی کند، باتوجه به ادعاهای واقعی مطرح‌شده تاکنون، این ارزیابی اولیه مانع از بازنگری در ارزیابی دیوان در مراحل بعدی داوری، با در نظر گرفتن سوابق تکمیلی، نخواهد شد.
۳. مالکیت، نگهداری یا کنترل: درخواست باید نشان دهد که به احتمال زیاد اسناد درخواستی وجود دارند، در مالکیت، نگهداری یا کنترل طرف درخواست‌کننده نیستند، اما در اختیار، قدرت یا کنترل طرف مقابل قرار دارند.
۴. موازنه منافع: در صورت لزوم، دیوان میان منافع مشروع طرف درخواست‌کننده و طرف مقابل موازنه ایجاد خواهد کرد. در این راستا، تمام شرایط مرتبط در نظر گرفته می‌شود، ازجمله: امتیازات حقوقی قابل اعمال بر برخی مکاتبات، لزوم حفظ محرمانگی و تناسب میان اهمیت افشای احتمالی حقایق مرتبط و بار تحمیل‌شده بر طرف مقابل.^۵

1. Kläger, Roland, **Fair and Equitable Treatment in International Investment Law**, United States of America: Cambridge University Press, (2011), p239

2. Schill Stephan, "Fair and Equitable Treatment, the Rule of Law, and Comparative Public Law Stephan", Schill Stephan., *Op. Cit*, p.169.

3. Discovery Global LLC v. Slovak Republic.

4. Prima Facie Relevance

5. Discovery Global LLC v. Slovak Republic, ICSID Case No. ARB/21/51, Procedural Order No. 3 (Requests for Document Production), 20 June 2023, 11

قواعد کانون وکلای بین‌المللی ۲۰۲۰^۱ در ماده (۳.۳) به درخواست ارائه اسناد پرداخته است و اذعان داشته که باید شامل این موارد باشد: الف) توصیفی از هر سند درخواستی به میزان کافی برای شناسایی آن یا توصیفی با جزئیات کافی (ازجمله موضوع آن) از یک دسته محدود و مشخص از اسناد درخواستی که به‌طور معقولی باور بر وجود آنها باشد، درمورد اسنادی که به‌صورت الکترونیکی نگهداری می‌شوند، طرف درخواست‌کننده ممکن است ملزم شود یا دیوان داوری می‌تواند دستور دهد که باید فایل‌های مشخص، عبارات جست‌وجو، افراد مرتبط یا سایر روش‌های جست‌وجو را به‌گونه‌ای کارآمد و اقتصادی مشخص کند.

ب) بیانیه‌ای درمورد اینکه چگونه اسناد درخواستی با پرونده مرتبط و در نتیجه آن مؤثرند.
ج) بیانیه‌ای مبنی بر اینکه اسناد درخواستی در اختیار، حضانت یا کنترل طرف درخواست‌کننده نیستند یا بیان دلایلی که نشان دهد ارائه این اسناد توسط طرف درخواست‌کننده غیرمنطقی و دشوار خواهد بود و بیان دلایلی که نشان دهد طرف درخواست‌کننده فرض می‌کند اسناد درخواستی در اختیار، نگهداری یا کنترل طرف دیگر است.
دادگاه ممکن است مدارک را مستثنا کند اگر ارائه آنها بار غیرمعقولی بر یک طرف ایجاد کند، برای مثال، به دلیل حجم زیاد اسناد درخواستی یا در صورتی که استخراج یک سند بسیار دشوار باشد. با این حال، ادعای بار غیرمعقول می‌تواند در مورد اسنادی که قبلاً به عنوان مدرک ارائه شده‌اند نیز مطرح شود، به‌ویژه زمانی که حجم زیادی از اسناد، به دلیل تغییرات ایجادشده در پرونده تحت بررسی، اهمیت خود را از دست می‌دهند و گنجاندن آنها در پرونده رسیدگی، هزینه‌های غیرمعقولی را در پی خواهد داشت.^۲

همچنین در پرونده ای‌دی‌اف علیه ایالات متحده آمریکا^۳ به بررسی رویه‌ای درخصوص دسترسی مؤثر و برابر طرفین به اسناد درخواستی مربوط می‌شود که این‌طور بیان می‌دارد:
۱. دسترسی یک‌طرفه به اسناد: در مواردی که فقط یک طرف به اسناد مرتبط با دعوا دسترسی دارد، طرف دارای دسترسی باید اسناد را در اختیار طرف دیگر قرار دهد.

1. IBA Rules On Taking Evidence in International Arbitration 2020.

2. Catelli, Cinzia & Weinöhr-Brüggemann, Romana, "Evidentiary Objections", *Global Arbitration Review*, Available at: <https://globalarbitrationreview.com/guide/the-guide-evidence-in-international-arbitration/2nd-edition/article/evidentiary-objections> (last visited 2025.05.05).

3. ADF Group Inc. v. United States of America

۲. اسناد موجود در حوزه عمومی: در صورتی که اسناد درخواستی در حوزه عمومی موجود و به‌طور برابر و مؤثر در دسترس هر دو طرف باشند، الزامی به ارائه فیزیکی اسناد توسط طرف مقابل وجود نخواهد داشت. با این حال اگر طرف درخواست‌کننده نشان دهد که دسترسی به این اسناد عمومی برای او متضمن بار مالی یا دشواری بیش‌ازحد است، طرف مقابل باید اسناد را برای بررسی در اختیار او قرار دهد.

۳. دسترسی به اسناد دولتی: در این پرونده خاص اگر خواننده مشخص کند که اسناد موردنظر در کدام نهاد دولتی در دسترس خواهان یا نمایندگان او به‌عنوان اعضای عمومی قرار دارند، مطابق ماده ۴۱(۲) از مقررات ایکسید، تعهد خود را نسبت به ارائه اسناد ایفا کرده است. خواننده همچنین باید شماره‌های مرجع اسناد و سایر اطلاعات لازم را ارائه کند تا مقامات مسئول بتوانند اسناد را در پایگاه‌های داده فیزیکی یا الکترونیکی به‌سرعت شناسایی و بازیابی کنند.

۴. ارائه کمک‌های لازم: ممکن است جزئیات اداری دیگری نیز وجود داشته باشد که خواننده باید به آنها رسیدگی کند (مانند تماس با متولیان اسناد) تا دسترسی مؤثر و سریع خواهان به اسناد تضمین شود. پیش‌بینی می‌شود خواننده کمک‌های لازم و متناسب را ارائه دهد، بدون آنکه الزاماً اسناد را به‌صورت فیزیکی به خواهان تحویل دهد.

۵. حسن نیت در داوری بین‌المللی: فرض اصلی این است که هر دو طرف با حسن نیت وارد داوری بین‌المللی شده‌اند و هیچ‌یک اسناد را برای منافع شخصی خود پنهان نخواهند کرد. حسن نیت باید مشکلات عملی مربوط به ارائه اسناد را بدون ایجاد هزینه یا دشواری غیرضروری برای هیچ‌یک از طرفین حل کند.^۱

در یک دیدگاه توصیف یک سند منحصر به فرد باید به اندازه‌ای دقیق باشد که بتوان آن را شناسایی کرد و معمولاً شامل این موارد است: ۱- ارجاعی به نویسنده فرضی و گیرنده فرضی سند؛ ۲- تاریخ فرضی یا بازه زمانی مرتبط با منشأ سند؛ ۳- محتوای فرضی سند.

1. ADF Group Inc. v. United States of America, ICSID Case No. ARB(AF)/00/1, Procedural Order No. 3 Concerning the Production of Documents - 4 Oct 2001 , p4

اگر این الزامات رعایت نشوند، طرف مقابل ممکن است اعتراض کند که درخواست ارائه سند بیش‌ازحد گسترده بوده و در نتیجه غیرقابل پذیرش است.^۱ باید توجه کرد که صرف بالا بودن حجم اسناد دلیلی برای عدم ارائه آن به دیوان نیست. در پرونده آی‌ان‌ای کورپوریشن علیه جمهوری اسلامی ایران،^۲ خوانده علی‌رغم دستور صریح دیوان، نه متن این مقررات و دستورالعمل‌ها و نه اسناد پشتیبان را ارائه کرده است. توجیه خوانده مبنی بر «حجم بالای اسناد» برای عدم پایبندی به دستور دیوان قانع‌کننده نیست؛ بنا به این دلایل:

۱. تأخیر در اعلام: این ادعا فقط در جلسه دادرسی و پس از انقضای مهلت مقرر مطرح شد.
۲. عدم شفافیت: خوانده هیچ توضیحی درباره حجم واقعی اسناد، ماهیت مشکلات ادعایی و موانع ارائه یا بازرسی اسناد ارائه نکرده است.^۳
- در نهایت گفتنی است که هر دلیلی با توجه به موضوع دعوا و اوضاع و احوال حاکم بر آن می‌تواند برای اثبات مورد استفاده و تحت ارزیابی درست داور قرار گیرد.^۴

۳. برقراری تعادل هزینه و کارایی در افشای اسناد

در اصل، مفهوم داوری به‌عنوان روشی برای حل اختلافات مفهومی ساده بود: «بنابراین عمل داوری به‌نوعی به‌طور طبیعی در نظام‌های ابتدایی حقوق پدیدار می‌شود و حتی پس‌از آنکه دادگاه‌ها توسط دولت تأسیس شدند و مراجعه به آنها به روش طبیعی حل اختلاف تبدیل شد، این رویه همچنان ادامه یافت؛ زیرا طرفین یک اختلاف مایل بودند آن را با تشریفات و هزینه‌های کمتر نسبت به مراجعه به دادگاه‌ها حل‌وفصل کنند».^۵ چنان‌که واضح است حتی در مفهوم ساده‌ای از داوری این‌طور استنتاج می‌شود که تشریفات و هزینه کمتر از دلایل تمایل مردم به این نوع از حل‌وفصل اختلاف است.

1. Catelli Cinzia and Weinöhl-Brüggemann Romana, *Op.Cit.*

2. INA Corporation v. The Government of the Islamic Republic of Iran

3. INA Corporation v. The Government of the Islamic Republic of Iran, IUSCT Case No. 161, Award (Award No. 184-161-1), 13 Aug 1985, 37

۴. رمضان‌پور، هادی، فیروز آبادیان، مهدی و افشارقوچانی زهره، «قواعد حاکم بر شیوه بررسی ادله در داوری تجاری بین‌المللی حقوق ایران و انگلیس»، *مطالعات فقه اقتصادی*، دوره ششم، شماره چهارم، ۱۴۰۳، ص ۱۸۰.

5. [Redfern](#) Alan and Hunter Martin, *Cit*, 239

شواهد بیشتر، ناگزیر به معنای کار بیشتر برای دیوان داوری، طرفین و نهادهای داوری است که اغلب به رعایت ضرب‌الاجل‌های سخت‌گیرانه و تقویم رویه‌ای فشرده متعهدند. این امر منجر به افزایش هزینه‌ها و تأخیرها می‌شود. بنابراین، یکی از وظایف مهمی که دیوان‌ها را در حذف شواهد راهنمایی می‌کند، تضمین کارایی و صرفه‌جویی در فرایند دادرسی است.

این وظیفه منابع متعددی دارد؛ از جمله برخی از مهم‌ترین قوانین داوری داخلی و مقررات داوری که آن را به عنوان وظیفه‌ای کلی برای دیوان در نظر می‌گیرند. این وظیفه شامل دو جنبه است: ۱. اجتناب از تأخیر غیرضروری که بر لزوم سرعت در حل اختلافات دلالت دارد؛ ۲. در نظر گرفتن مقرون به صرفه بودن فرایند داوری.^۱

همان‌طور که یک داور باتجربه (و قاضی سابق) بیان کرده است: «این یک کلیشه است که هدف کاربران داوری، دستیابی به قطعیت سریع و با انصاف و صرفه‌جویی در هزینه‌هاست. اما مانند همه کلیشه‌ها، این گفته نیز حقیقت دارد. جوهره الگوی مشترک در حال ظهور در داوری بین‌المللی برای تحقق این اهداف از طریق سیستمی از کنترل‌ها و توازن‌ها طراحی شده است که عمدتاً شامل رسیدگی‌های کتبی است تا بر مسائل مهم تمرکز کرده، از گرفتار شدن در جزئیات غیرضروری اجتناب کند و جلسات شفاهی را تا حد امکان محدود سازد».^۲

در عمل، درخواست‌های ارائه اسناد معمولاً از طریق جدول ردفرن^۳ مدیریت می‌شوند. این جدول به دیوان داوری امکان می‌دهد به صورت کارآمد و اغلب بدون برگزاری جلسه استماع درباره پذیرش یا رد درخواست‌ها تصمیم‌گیری کند. ساختار جدول ردفرن معمولاً شامل چهار ستون است:

۱. ستون اول و دوم: طرف درخواست‌کننده، اسناد یا دسته‌بندی اسنادی را که به طور منطقی معتقد است وجود دارند، توصیف و ارتباط و اهمیت آنها را بیان می‌کند.
۲. ستون سوم: طرفی که درخواست متوجه اوست، مشخص می‌کند که آیا با درخواست موافقت می‌کند یا دلایل خود را برای مخالفت با آن ارائه می‌دهد.

1. Godhe, Aleksander, "Tribunal Duties and the Exclusion of Evidence in International Arbitration: The Tug-of-War of Fairness and Efficiency," *Arbitration International*, vol 41 Issue 1, (2024)P114

2. Redfern Alan and Hunter Martin, *Cit*, p73

3. Redfern Schedule

۳. ستون چهارم: دیوان داوری تصمیم خود را اعلام و درخواست اطلاعات تکمیلی می‌کند یا در موارد نادر، جلسه‌ای برای بررسی درخواست مورد اختلاف برگزار می‌نماید.

برخی از نسخه‌های پیشرفته‌تر جدول ردفرن ممکن است دارای ستون‌های اضافی باشند، مانند ستونی برای پاسخ طرف درخواست‌کننده به اعتراضات طرف مقابل.^۱ یکی از ابزارهای نوینی که اخیراً توسط گروهی از متخصصان طراحی شده است، جدول آرمستو^۲ نام دارد. این جدول که از جدول ردفرن الهام گرفته شده، یک جدول تعاملی و کاربرپسند محسوب می‌شود که در آن اسناد توصیف می‌شوند، طرف مقابل با درخواست ارائه اسناد موافقت یا به آن اعتراض می‌کند و در نهایت دیوان داوری درباره پذیرش یا رد درخواست تصمیم‌گیری می‌نماید. تفاوت‌های جدول آرمستو و جدول ردفرن عمدتاً در قالب و ساختار، الزامات و اعتراضات آنها نهفته است. جدول آرمستو استانداردهای قوانین کانون وکلای بین‌المللی را در سه الزام و شش اعتراض ادغام کرده است. مطابق ماده (۳.۳) قوانین کانون وکلای بین‌المللی، طرف درخواست‌کننده باید نشان دهد که هریک از اسناد یا دسته‌بندی اسناد مورد درخواست، سه الزام اساسی را برآورده می‌کند.

برنامه آرمستو سه مزیت کلیدی دارد:

۱. استانداردسازی معیارها که فرایند ارائه و ارزیابی درخواست‌های ارائه اسناد را نظام‌مند می‌سازد.
۲. تعریف روشن ضوابط تصمیم‌گیری دیوان داوری که شفافیت بیشتری در روند داوری ایجاد می‌کند.
۳. محدودسازی دامنه ارائه اسناد که از درخواست‌های غیرضروری جلوگیری می‌کند و روند داوری را کارآمدتر می‌سازد.^۳

در برخی موارد، از جدول استرن^۴ به جای سایر جداول استفاده می‌شود. این جدول نسخه‌ای اصلاح‌شده از جدول ردفرن است که خواندن درخواست‌ها و پاسخ‌های طولانی را ساده‌تر و کارآمدتر می‌کند.^۱

1. Commission, Jeffery and Moloo, Rahim, **Procedural Issues in International Investment Arbitration**, United Kingdom: Oxford University Press, 2018.p116

2. Arnesto Schedule

3. Mélanie Riofrio Piché, Sofia de Sampaio Jalles, The Arnesto Schedule: a Step Further to a More Efficient Document Production, Available at: <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2020/04/04/the-arnesto-schedule-a-step-further-to-a-more-efficient-document-production/> (last visited 2025.05.05).

4. Stern Schedule

دکتر یورگ ریس، معضل «مثلث جادویی» را معرفی کرد؛ مفهومی آشنا برای کسانی که در دنیای سرمایه‌گذاری‌ها فعال‌اند و این مفهوم در زمینه داوری نیز کاربرد دارد. اضلاع این مثلث نمایانگر اهداف مطلوب داوری‌اند که نمی‌توان هم‌زمان در یک داوری به‌طور کامل به آنها دست یافت. تنها دو ضلع از مثلث را می‌توان هم‌زمان انتخاب کرد. اضلاع مثلث ریس عبارت‌اند از: «کارایی زمان»، «صرفه‌جویی در هزینه‌ها» و «کیفیت حکم داوری». دو ضلع اول این مثلث، یعنی «کارایی زمان» و «صرفه‌جویی در هزینه‌ها»، می‌توانند تحت یک مفهوم مشترک از کارایی داوری قرار گیرند. بنابراین نویسندگان به‌منظور یافتن تعادل بین اضلاع مثلث، این مفهوم را دوباره مطرح کرده‌اند و تلاش می‌کنند که تعادل بین اضلاع «اختیار طرفین»، «روند قانونی» و «کارایی» را در داوری پیدا کنند.^۲

در عمل، دیوان‌های داوری که تحت قواعد آنسیترال (و سایر مقررات) فعالیت می‌کنند، اغلب محدودیت‌هایی را بر دامنه افشای اسنادی که از طرفین درخواست می‌شود، اعمال می‌کنند. این امر معمولاً به دلایل کارایی و هزینه انجام می‌شود. این رویکرد در رویه دیوان دعوای ایران و ایالات متحده، که نسخه‌ای از قواعد آنسیترال ۱۹۷۶ را به کار می‌گیرد، نیز منعکس شده است؛ به‌گونه‌ای که این دیوان معمولاً فقط دستور ارائه اسناد «مهم» را صادر می‌کرد. اما اعمال چنین محدودیت‌هایی در داوری‌های خاص به‌معنای محدودیتی کلی‌تر بر اختیار دیوان‌های داوری نیست.^۳

در دو دهه پایانی قرن بیستم، تأخیر و اختلال به مسائل مهمی در داوری تجاری بین‌المللی تبدیل شدند و به‌طور گسترده توسط گروه‌های کاری در کنگره‌های انجمن بین‌المللی کنگره‌ها و همایش‌ها^۴ در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ مورد بحث قرار گرفتند. داوری برای بقای خود به سرعت و مقرون‌به‌صرفه بودن متکی است. اغلب، آنچه سریع است، مقرون‌به‌صرفه نیز است. این موضوع توسط قانون‌گذاران و نهادها به رسمیت شناخته شده است. با این حال، مهم است که رویه‌های اتخاذشده توسط هیئت‌های داوری منصفانه باشند. باید تعادلی بین سرعت و انصاف برقرار شود. این تعادل از پرونده‌ای به پرونده دیگر متفاوت است و هیچ محدودیت زمانی مطلق‌ای نمی‌توان

1. Commission Jeffery and Moloo Rahim, *Cit*, p22

2. Fortese, Fabricio and Hemmi, Lotta, "Procedural Fairness and Efficiency in International Arbitration", *Groningen Journal of International Law*, vol3 No1, (2015), p122.

3. Gary Born, *Cit*, P3694.

4. ICCA

تعیین کرد. طرفین نیز در این زمینه نقش خود را دارند و موضوع تأخیر باید در نظر گرفته شود. رویه‌هایی که در یک فرایند داوری اتخاذ می‌شوند، باید به ماهیت اختلاف بستگی داشته باشند و هیئت داوری باید آزاد باشد تا رویه‌ها را براساس نیازهای خود طراحی کند؛ رویه‌های دقیق توافق‌شده توسط طرفین به‌طور غیرضروری دست هیئت داوری را می‌بندند. تأخیر ممکن است با انتخاب هوشمندانه ترکیب هیئت داوری به‌راحتی اجتناب شود، نه با گنجاندن قواعد رویه‌ای دقیق در توافق داوری.^۱

ازسوی دیگر، افشای اسناد باید متناسب با میزان اختلاف مالی باشد تا از خطر پیروزی پرهزینه جلوگیری شود. رتومارگی‌تولا^۲ براین باور است: «داوران باید به موضوع ارائه اسناد نه‌تنها از منظر حقوقی محض، بلکه از دیدگاه تجاری نیز بنگرند.» در یک دعوای کم‌ارزش مالی، منطقی نیست که افشای اسناد گسترده و پرهزینه مجاز شود.^۳

در نظرسنجی داوری بین‌المللی سال ۲۰۲۱ دانشگاه کوئین‌مری لندن و مؤسسه وایت و کیس با عنوان «انطباق داوری با دنیای درحال تغییر»، ۲۷ درصد از مصاحبه‌شوندگان پاسخ دادند که برای کاهش هزینه‌ها یا تسریع داوری، از فرایند افشای اسناد صرف‌نظر خواهند کرد. افشای اسناد سومین گزینه‌ای بود که بیشترین رأی را برای حذف شدن به‌منظور ارزان‌تر و سریع‌تر شدن داوری دریافت کرد.^۴ بالاین‌حال، کاربران به‌طور عمده با اثرهای جانبی ناخواسته افشای اسناد یعنی افزایش هزینه و زمان رسیدگی مشکل دارند، نه با خود این ابزار.

در سال ۲۰۱۸، در کمیته نویسندگان متشکل از کشور روسیه و برخی دیگر از کشورهای عضو انجمن (کشورهای مشترک‌المنافع مستقل و اروپای شرقی و نیز پرتقال، دانمارک، سوئیس، آلمان و فرانسه) پیش‌نویس قواعد تحت عنوان قواعد تفتیشی راجع به تحصیل دلیل در داوری بین‌المللی یا قواعد پراگ را به‌طور رسمی تصویب کرده‌اند. طبق پیش‌نویس این قواعد، استفاده از این نظام سبب افزایش کارآمدی جریان داوری بین‌المللی از طریق کاهش هزینه و زمان

1. [Redfern](#) Alan and Hunter Martin, Cit, p288.

2. Reto Marghitola

3. Vallejo Damián and [Romay Esther](#), Cit

4. *Ibid*

می‌شود.^۱ قواعد پراگ رویکرد سخت‌گیرانه‌ای نسبت به ارائه اسناد دارد که این موضوع از ماده (۴.۲) این قواعد قابل استنباط است: «به‌طور کلی، دیوان داوری و طرفین تشویق می‌شوند که از هرگونه ارائه اسناد، از جمله کشف اسناد الکترونیکی، اجتناب کنند».

یک راه‌حل برای از بین بردن بار سنگین و زمان‌بر ارائه اسناد این است که برای مثال، داوران از طرف درخواست‌کننده بخواهند تا نمونه‌ای از معاملات را بررسی کند. برای این کار، طرفی که اسناد را در اختیار دارد، باید فهرست یا جدولی تهیه کند که شامل جزئیات تمام معاملات مرتبط با موضوع اختلاف باشد. سپس طرف درخواست‌کننده می‌تواند به‌صورت تصادفی نمونه‌ای از این معاملات را انتخاب کند. امروزه نرم‌افزارهایی وجود دارند که می‌توانند این نمونه‌گیری را به‌صورت تصادفی انجام دهند که این کار احتمال انتخاب گزینشی یا غیر نماینده بودن نمونه را کاهش می‌دهد. پس از انتخاب نمونه، طرفی که اسناد را ارائه می‌دهد، می‌تواند مدارک مربوط به هریک از مراحل فرایند را جمع‌آوری و در اختیار قرار دهد. این روش باعث می‌شود فرایند افشای اسناد کارآمدتر و منصفانه‌تر انجام شود.^۲ زمان و هزینه‌های مربوط به درخواست‌های ارائه اسناد، در صورت وجود، می‌تواند از طریق توافق بر یک یا چند از این موارد کاهش یابد: محدود کردن تعداد درخواست‌ها؛ محدود کردن درخواست‌ها به اسنادی (کاغذی یا الکترونیکی) که در نتیجه پرونده مرتبط و مؤثرند؛ تعیین مهلت‌های معقول برای ارائه اسناد؛ استفاده از جدول ارائه اسناد که توسط آلن ردفرن طراحی شده است.

به‌طور خاص، معمولاً ارسال تمام اسنادی که در پاسخ به درخواست‌های ارائه اسناد تولید شده‌اند، به هیئت داوری مناسب نیست. این کار نه فقط هزینه‌های غیرضروری ایجاد می‌کند، بلکه باعث دشواری در آماده‌سازی کارآمد هیئت داوری نیز می‌شود.^۳ قواعد داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی نیز در ماده (۱) ۲۵ بیان داشته است: «دیوان داوری باید در کوتاه‌ترین زمان ممکن، با استفاده از تمامی روش‌های مناسب، به احراز حقایق پرونده بپردازد».

۱. صمدی مله، صاحبه و همایون مافی، «کشف حقیقت در داوری تجاری بین‌المللی با تأکید بر قواعد پراگ (۲۰۱۸)»، حقوق تطبیقی (نامه مفید)، د. ۸، ش. ۲، ۱۴۰۰، ص. ۲۳۸.

2. Bernard Hanotiau, "DOCUMENT PRODUCTION IN INTERNATIONAL ARBITRATION: A TENTATIVE DEFINITION OF 'BEST PRACTICES'" Teresa Giovannini, Alexis Mourre, *Cit*, p 360

3. ICC Arbitration Commission Report on Techniques for Controlling Time and Costs in Arbitration, (2018), p 14.

نتیجه‌گیری

دامنه جست‌وجو برای افشای اسناد باید متناسب با نیازهای واقعی پرونده و استانداردهای معمول در داوری بین‌المللی تعیین شود. از یک سو اگر دامنه جست‌وجو بیش‌ازحد گسترده باشد، می‌تواند منجر به اتلاف وقت و افزایش هزینه‌های طرفین شود. از سوی دیگر، محدود بودن دامنه جست‌وجو ممکن است موجب عدم دسترسی به اسنادی گردد که نقش کلیدی در حل اختلاف دارند. در این زمینه، رویکردهای متفاوتی در نظام‌های حقوقی مختلف اتخاذ شده است. برای مثال، در نظام حقوقی عرفی دامنه گسترده‌تری برای افشای اسناد در نظر گرفته می‌شود؛ درحالی‌که در نظام حقوقی نوشته دامنه افشا محدودتر است. از منظر برخی صاحب‌نظران و رویه‌ها، دامنه افشا در داوری بین‌المللی به ارتباط اسناد با موضوع، اهمیت آنها در تعیین هدف مورد نظر و دستیابی به حقیقت از دید داوران، تناسب میان هدف غایی و دشواری ارائه اسناد، مشخص بودن آن اسناد و میزان دسترسی طرفین به آن اسناد اینکه در دسترسی عموم قرار دارند، از مسائلی بوده‌اند که مورد توجه قرار گرفته‌اند. میزان تلاش برای تولید اسناد باید متناسب با اهمیت پرونده، ارزش مالی آن و میزان تأثیر اسناد بر نتیجه داوری باشد. در برخی موارد، طرفین ممکن است موظف شوند اسناد را از منابع مختلف جمع‌آوری کنند و در اختیار داوران قرار دهند. اما این تلاش نباید فراتر از میزان معقول باشد؛ به‌گونه‌ای که طرفین را تحت فشار غیرضروری قرار دهد. در نتیجه، مقررات داوری معمولاً معیارهایی را برای تعیین میزان معقول تلاش جهت تولید اسناد ارائه می‌کنند؛ به‌خصوص که در برخی دعاوی، هزینه‌های افشای اسناد می‌تواند بیش‌ازحد بالا رود.

یکی از چالش‌های مهم در افشای اسناد، هزینه‌های مرتبط با آن است. این هزینه‌ها شامل هزینه‌های مستقیم (مانند گردآوری، دسته‌بندی و ارائه اسناد) و هزینه‌های غیرمستقیم (مانند تأخیر در فرایند داوری و افزایش حق‌الزحمه وکلا) می‌شود. در مواردی که هزینه‌های افشا بیش‌ازحد باشد و تناسبی با ارزش دعوا نداشته باشد، مقررات داوری ممکن است به داوران اجازه دهند که میزان افشا را محدود کنند. همچنین برخی قواعد داوری بین‌المللی مانند قواعد کانون وکلای بین‌المللی، اصولی برای کنترل هزینه‌های مرتبط با افشای اسناد ارائه کرده‌اند. در این چارچوب، هزینه‌های افشا فقط در صورتی قابل توجیه است که تأثیر قابل توجهی بر نتیجه پرونده

داشته باشد. افشای اسناد تأثیر مستقیمی بر سرعت و کارایی داوری دارد. در برخی موارد، افشای بیش‌ازحد اسناد باعث پیچیدگی و کُندی فرایند رسیدگی و مانع از تصمیم‌گیری سریع داوران می‌شود. ازسوی دیگر، فقدان اسناد کافی نیز ممکن است موجب تصمیم‌گیری نادرست و ایجاد چالش در اجرای رأی شود. برای حفظ تعادل میان این دو جنبه، داوران معمولاً معیارهایی را برای ارزیابی ارتباط و ضرورت اسناد ارائه‌شده در نظر می‌گیرند. به‌این‌ترتیب، روش‌هایی مانند تعیین محدودیت‌های زمانی برای ارائه اسناد و بررسی اولیه ارتباط اسناد می‌تواند در بهبود کارایی و سرعت داوری نقش مهمی ایفا کند. اختیار داوران در تصمیم‌گیری پیرامون افشای اسناد، معمولاً از توافق طرفین، مقررات داوری انتخاب‌شده و اصول کلی حقوقی ناشی می‌شود. در صورتی که طرفین در موافقت‌نامه داوری، ضوابط مشخصی برای افشای اسناد تعیین نکرده باشند، داوران براساس قواعد پذیرفته‌شده در نهاد داوری مربوطه تصمیم‌گیری می‌کنند. همچنین برخی نظام‌های حقوقی به داوران اختیار داده‌اند که میزان افشا را متناسب با شرایط پرونده تنظیم کنند. در مجموع، افشای اسناد در داوری بین‌المللی باید براساس اصولی همچون تناسب، ضرورت، موازنه منافع و کارایی تنظیم شود. دامنه جست‌وجو برای اسناد نباید بیش‌ازحد گسترده یا بیش‌ازحد محدود باشد؛ بلکه باید متناسب با نیازهای پرونده باشد. میزان تلاش برای تولید اسناد نیز باید معقول و متناسب با اهمیت دعوا باشد. درخصوص هزینه‌ها، باید هزینه افشا را باتوجه به ارزش دعوا و تأثیر آن بر نتیجه پرونده توجیه کرد. همچنین برای جلوگیری از تأخیرهای غیرضروری، مقرراتی برای استفاده درست از فرایند افشا و افزایش کارایی داوری باید لحاظ شود. در نهایت، اختیار داوران در این زمینه از مقررات داوری، توافق طرفین و اصول کلی حقوقی سرچشمه می‌گیرد.

منابع

مقاله

۱. بابایی، عطیه، «ارزش اثباتی ادله دعوا در قانون حاکم بر داوری تجاری بین‌المللی»، *فقه و مبانی حقوق اسلامی*، د. ۹، ش. ۳، شماره پیاپی ۲۹، ۱۳۹۵، صص. ۱۱-۲۴.

۲. رمضان‌پور، هادی، فیروز ابادیان مهدی و افشار قوچانی زهره، «قواعد حاکم بر شیوه بررسی ادله در داوری تجاری بین‌المللی حقوق ایران و انگلیس»، *مطالعات فقه اقتصادی*، د. ۶، ش. ۴، ۱۴۰۳، صص. ۱۶۷-۱۸۲. 10.22034/EJS.2024.468221.1875
۳. صمدی مله، صاحبه و مافی همایون، «کشف حقیقت در داوری تجاری بین‌المللی با تأکید بر قواعد پراگ (۲۰۱۸)»، *حقوق تطبیقی (نامه مفید)*، د. ۸، ش. ۲، ۱۴۰۰، صص. ۲۳۷-۲۵۸. <https://doi.org/10.22096/law.2021.119449.1600>
۴. مافی، همایون و جواد شمسی، «دعوای متقابل در داوری داخلی و داوری تجاری بین‌المللی»، *دیدگاه‌های حقوق قضایی*، د. ۲۵، ش. ۹۲، ۱۳۹۹، صص ۲۷۳-۲۹۱.
۵. منصوریان، ناصرعلی، «سازوکار «کشف دلیل» در حقوق تطبیقی و حقوق بین الملل»، *فصلنامه علمی تخصصی دانشنامه حقوقی*، د. ۳، ش. ۸، ۱۳۹۹، صص. ۲۰۷-۲۳۰. 10.22034/LAW.2021.525492.1053
۶. یونسین، آزاده، «ادله اثبات دعوی در داوری‌های تجاری بین‌المللی»، *نشریه حقوق و فقه*، د. ۱۴، ۱۴۰۰، صص. ۷-۴۲.

References

Books

1. Born, Gary, **International Commercial Arbitration**, Third Edition, The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2020.
2. Commission, Jeffery and Moloo, Rahim, **Procedural Issues in International Investment Arbitration**, United Kingdom: Oxford University Press, 2018.
3. Garner, Bryan, **Black's Law Dictionary**, 9th Edition, United States of America: West Group, 2009.
4. Giovannini, Teresa and Mourre, Alexis, **Written Evidence and Discovery in International Arbitration: New Issues and Tendencies**, France: Wolters Kluwer Law & Business, 2009.
5. Jenkins, Jane, **International Construction Arbitration Law**, Second Revised Edition, The Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2013.
6. Kläger, Roland, **Fair and Equitable Treatment in International Investment Law**, United States of America: Cambridge University Press, 2011.
7. Redfern, Alan and Hunter, Martin, **Law and Practice of International Commercial Arbitration**, 4th Edition, London: Sweet & Maxwell, 2004.
8. Schill, Stephan, **International Investment Law and Comparative Public Law**, United States: Oxford University Press, 2010.
9. Procedural Decisions in ICC Arbitration – **2014 Supplement**, ICC **International Court of Arbitration Bulletin**, Vol. 25, Supplement, France: ICC, 2015.

Articles

10. Babai, Atiyeh. "Evidentiary Value of Proof in the Law Governing International Commercial Arbitration", *Fiqh and Islamic Legal Principles*, Vol. 9, No. 3, 2016, PP. 11–34. (in Persian)
11. Fortese, Fabricio and Hemmi, Lotta, "Procedural Fairness and Efficiency in International Arbitration", *Groningen Journal of International Law*, vol. 3 No. 1, 2015, PP. 110–124. <https://doi.org/10.21827/5a86a89d8e651>
12. Godhe, Aleksander, "Tribunal Duties and the Exclusion of Evidence in International Arbitration: The Tug-of-War of Fairness and Efficiency",

- Arbitration International*, vol. 41 Issue 1, 2024, PP. 103–117.
<https://doi.org/10.1093/arbint/aiae037>
13. Mafie, Homayoun, Shamsi, Javad, “Counterclaims in Domestic and International Commercial Arbitration”, *Judicial Legal Perspectives*, Vol. 25, No. 92, 2020, PP. 273–291. (in Persian)
14. Mansourian, Naser-Ali, “The Mechanism of ‘Discovery of Evidence’ in Comparative Law and International Law”, *Legal Encyclopedia Quarterly*, Vol. 3, No. 8, 2020, PP. 207–230.
<https://doi.org/10.22034/LAW.2021.525492.1053> (in Persian)
15. Ramazanpour Hadi, Firoozabadian, Mahdi, Afsharghoochani, Zohreh, “Rules Governing the Evaluation of Evidence in International Commercial Arbitration: A Comparative Study of Iranian and English Law”, *Studies in Economic Jurisprudence*, Vol. 6, No. 4, 2024, PP. 167–182. <https://doi.org/10.22034/EJS.2024.468221.1875> (in Persian)
16. Samadi Maleh, Sahebeh, Mafie, Homayoun, “Truth-Seeking in International Commercial Arbitration with Emphasis on the Prague Rules (2018)”, *Comparative Law Review* (Name-ye Mofid), Vol. 8, No. 2, 2021, PP. 237–258. <https://doi.org/10.22096/law.2021.119449.1600> (in Persian)
17. Tavender, E. D. D., “Considerations of Fairness in the Context of International Commercial Arbitration”, *Alberta Law Review*, Vol. 34 No. 3, 1996, PP. 509–545. doi.org/10.29173/alr655
18. Younesian, Azadeh. “Evidence in International Commercial Arbitration”, *Law and Jurisprudence Journal*, No. 14, 2021, PP. 7–42. (in Persian)

Cases

19. ADF Group Inc. v. United States of America.
20. Caratube International Oil Company LLP v. Republic of Kazakhstan (I).
21. Discovery Global LLC v. Slovak Republic.
22. INA Corporation v. The Government of the Islamic Republic of Iran.
23. PL Holdings S. a. r. l. v. Poland, SCC.

Report

24. ICC Arbitration Commission Report on Techniques for Controlling Time and Costs in Arbitration(2018).

Rules

25. ICC Arbitration Rules 2021.
26. IBA Rules On Taking Evidence in International Arbitration 2020.

Websites

27. Baysal, Pelin & Çevik, Bilge Kağan, "Document Production in International Arbitration: The Good or the Evil? ", *Kluwer Arbitration Blog* Available at:
<https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/12/09/document-production-in-international-arbitration-the-good-or-the-evil/> (last visited 2025.05.05).
28. Catelli, Cinzia & Weinöhr-Brüggemann, Romana. "Evidentiary Objections", *Global Arbitration Review*, Available at:
<https://globalarbitrationreview.com/guide/the-guide-evidence-in-international-arbitration/2nd-edition/article/evidentiary-objections> (last visited 2025.05.05).
29. Riofrio Piché, Mélanie & de Sampaio Jalles, Sofia. "The Armesto Schedule: A Step Further to a More Efficient Document Production.?", *Kluwer Arbitration Blog*, Available at:
<https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2020/04/04/the-armesto-schedule-a-step-further-to-a-more-efficient-document-production/> (last visited 2025.05.05).
30. Touzet, Justine, "Document Production", *Jusmundi*, Available at: >:
<https://jusmundi.com/en/document/publication/en-document-production> (last visited 2025.05.05).
31. Vallejo, Damián & Romay, Esther, "Perspectives on Document Disclosure", *Global Arbitration Review*, Available at:
<https://globalarbitrationreview.com/guide/the-guide-evidence-in-international-arbitration/2nd-edition/article/perspectives-document-disclosure> (last visited 2025.05.05).

Disclosure of Documents in International Arbitration

Saman Mohammadian*

Fateme Zeynodini**

Received: 2025.05.11

Accepted: 2025.08.19

Abstract

Documents are an integral part of arbitration proceedings and play a key role in articulating the parties' claims and defenses. In international arbitration, procedural orders—such as document production orders—are issued based on the needs and discretion of the arbitrator or tribunal. This area is significantly influenced by the divergence between common law and civil law traditions. In common law systems, document disclosure is broader and based on transparency and truth-finding, whereas civil law systems adopt a more limited approach, focusing mainly on documents already in the parties' possession. Given that parties in international arbitration often come from different legal backgrounds, their expectations regarding document disclosure may differ. Therefore, adopting a fair and balanced approach to disclosure is essential to ensure efficiency and the legitimacy of the arbitral process. In this regard, fairness and equity must be preserved alongside key elements such as efficiency, speed, and cost-effectiveness. The scope of disclosure should be defined by clear criteria such as specificity, relevance, materiality, proportionality, and accessibility. Ignoring these criteria can lead to excessive costs, delays, and inefficiency in arbitration proceedings. Overwhelming document production may also confuse and frustrate parties and undermine fundamental principles.

Keywords:

Document Disclosure, Request to Produce Documents, International Arbitration, Efficiency, Burdensome.

* L.L.M Student, Faculty of Law & Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

** Assistant Professor, Faculty of Governance, University of Tehran, Tehran, Iran

Corresponding Author Email: zeynodini@ut.ac.ir

